

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): **Ondřej Hynek – Peter Juza**
Article / Článok: **Uprchlícká kríza a kognitívni rámcovaní**
Publisher / Vydavateľ: **Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica**
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.171-175>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

HYNEK, O. – JUZA, P. 2023. Uprchlícká kríza a kognitívni rámcovaní. In *Politické Vedy*. Vol. 26, no. 1, pp. 171-175. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.171-175>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

UPRCHLICKÁ KRIZE A KOGNITIVNÍ RÁMCOVÁNÍ

REFUGEE CRISIS AND COGNITIVE FRAMES

Ondřej Hynek – Peter Juza*

Jako důsledek agrese Ruské federace proti Ukrajině se vzedmula v Evropě migrační krize nebývalých rozměrů, které přesahují i migrační krizi z předešlé dekády. Mluvíme zhruba o rozmezí mezi 5,3 a 6,5 milionu uprchlíků.¹ (Frontex, 2022; UNHCR, 2022) Jinými slovy se jedná o největší migrační vlnu na území Evropy od dob 2. světové války. Slovensko patří mezi nejzasazenější státy co se týče počtu příchozích uprchlíků z Ukrajiny. Frontex (2022) uvádí, že do června přišlo okolo 400 tisíc uprchlíků, kdy v prvním měsíci po ruské invazi uprchlo na Slovensko skoro čtvrt milionu lidí. (ČT24, 2022) Pro srovnání, v roce 2020 bylo na Slovensku registrováno 282 žadatelů o azyl; převážně z Afganistánu a Sýrie. (UNHCR, 2020) Ačkoliv se důvody ukrajinských uprchlíků zásadně neliší od uprchlíků ze Sýrie, Libye a dalších států, které byly, případně stále jsou postižené válkou, přijímání ukrajinských uprchlíků je mnohem přívětivější než-li těch, kteří přicházeli z ostatních, mimo evropských krajín. Jak uvádí **Filipec** (2022), východoevropské země mají obecně negativní přístup a vnímání uprchlíků. Na druhou stranou ukrajínští uprchlíci označují pomoc lidí jako klíčovou. (Klimešová, Šatava, Ondruška, 2022) Náš výzkum si proto klade za cíl zjistit, objasnit a komparovat, proč vnímání ukrajinských uprchlíků je jiné než u jiných uprchlíků. Výzkum cílí na jednotlivé regiony na Slovensku, jejichž výsledky nám následně poskytnou možnost provést syntézu a učinit závěry ke Slovensku jako celku. Je nutné podotknout, že jeden z autorů vykonává podobný výzkum i na území

* Bc. Ondřej Hynek, MA pôsobí ako externý doktorand na Katedre politických vied, Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: ondrejhynek@yahoo.de.

* prof. h.c. doc. Mgr. Peter Juza, CSc., PhD. pôsobí ako profesor na Filozofickej fakulte, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Šrobárova 2, 040 59 Košice, Slovenská republika, e-mail: peter.juza@upjs.sk.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2023.26.1.171-175>

¹ Data k 10.7. 2022

České republiky. Výsledky bude tedy možné použít i pro účely komparativní studie, která je ultimátním cílem.

Z minulých let existují studie ohledně vnímání uprchlíků z tzv. třetích krajin a to především s odlišným kulturním a náboženským pozadím. Toto téma je zmapované solidně. Odlišné tomu avšak je na Slovensku (případně v České republice). V rámci Slovenska danou problematiku zkoumali **Filipec a Vargová** (2019) a to na území regionu Nitra. Zjištěné výsledky se neliší od jiných studií ať v rámci česko-slovenského prostoru či Evropy. V rámci našeho výzkumu pracujeme s existujícími poznatky, avšak provádíme jejich revizi a opětovné ověřování. Nicméně je důležité podotknout, že se jedná pouze o kolaterální cíl. Hlavním cílem je aplikace tzv. kognitivních rámců/kognitivního rámcování na námi nově posbírané poznatky. Na základě toho, pak můžeme naplnit hlavní cíl práce a to zjistit a komparovat rozdílné - pokud jsou rozdílné - přístupy k uprchlíkům. Kognitivní rámce působí jako metodologické vodítko nám umožnit odpovědět na otázku „*proč jsou přístupy rozdílné?*“. Předkládaný článek má za cíl primárně informovat o kognitivním rámcování. Parciálně informuje taktéž o současných výstupech z projektu FPPV a dalších zamýšlených krocích.

Kognitivní rámce/rámcování nejsou ničím novým v rámci rozhodovacích procesů. (Jantti, Klasche, 2021; Collins, 2005; Goffman, 1986; Nelson et. Al, 1997) Nutno zdůraznit, že kognitivní rámce byly/ jsou prozkoumány především v rámci sociologie, případně v psychologii a už méně pozornosti se jim dostává v rámci politický věd. (Surel, 2011; Adler, 1997; Janti, Klasche, 2020) Prospěšnost aplikování kognitivních rámců v rámci politických věd byla avšak prokázána a to především jako nástroj k uchopení a pochopení globálních problémů, které lze těžko zachytit jinými teoretickými a metodologickými přístupy. (Klasche, Selg, 2020; Weldes, 1996) Kognitivní rámce existují kolem nás a konstantě na nás působí. Rámce jsou sestaveny z náboženských, kulturních, historický a dalších kulturně-sociálních aspektů. Získávají svojí podobu na základě interakcí, diskursu a následného přijímání. To koresponduje z konstruktivistickým přístupem k vidění světa. (Buzan, Waever, Wilder, 1998; Adler, 1997; Klasche, Selge, 2020) Podle pragmatické ontologie nelze tvrdit, že realita existuje nezávisle od našich zkušeností. To naznačuje, že na určitý problém může být vícero názorů a „*pravd*.“ To se shoduje s kontruktivistickým přístupem – náš přístup k výzkumu - a zároveň jak uvádí **Klasche a Selg** (2020), proměnné nejsou ontologicky ukotvené, nýbrž jsou založeny na individuální zkušenosti, která se může zásadně lišit. I proto věříme, že aplikování kognitivního rámcování je přínosné na poli politických věd a přímo i v probíhajícím výzkumu,

neboť pracujeme s mezinárodným, politickým fenoménom migrace, ale zároveň ho zkoumáme pohledem jednotlivců jejichž zkušenosti se mohou měnit a odrážet v celé společnosti. Tento přístup nás vede i ke komparaci regionů, jak zmiňujeme výše, neboť vnímání může být jiné na východě Slovenska, kam přichází většina uprchlíků a jiné na středním Slovensku či v Bratislavě.

Argumentujeme, že konstruktivistický přístup může lépe vysvětlit jisté fenomény, které jiné tradiční teorie – realismu a liberalismus – jen ztěží dokáží zachytit a objasnit. Je nutné vnímat i fakt, že konstruktivistický přístup rychle získal popularitu na poli mezinárodních vztahů a politických věd a v pomyslném žebříčku je v top tři spolu s realismem a liberalismem.

V rámci výzkumu operujeme se třemi pevně danými kognitivními rámci, kterými jsou humanitární, rasistický a bezpečnostní. Humanitární rámec dominoval diskursu a vnímání tématu uprchlíků většinu minulého století, včetně začátku stoletího současného. Avšak v poslední dekádě se dané vnímání posunulo a téma uprchlíků je vnímáno především přes rámec bezpečnostní. (Jantti, Klasche, 2021) Situace na Ukrajině avšak přináší možnost toto tvrzení verifikovat a případně reformulovat. V porovnání s předchozí uprchlickou krizí velká část společnosti chová solidárnost k běžencům z Ukrajiny. Proto argumentujeme a snažíme se zjistit, zda se určitá skupina uprchlíků nenachází ve vnímání v rasistickém rámci a jiná v humanitárním či bezpečnostním.

Výzkum přináší jak praktické, tak teoretické znalosti. Zaprvé, budeme schopni zjistit jak lidé vnímají jednotlivé uprchlíky a jaké k tomu mají důvody. To nám může pomoci pochopit lépe atmosféru ve společnosti a z čeho vychází. Právě důvody z čeho vychází jsou důležité, neboť vnímáme riziko, že lidé mohou mít zkreslené informace a nevychází z reálných základů, či naopak, lidé mohou mít jiné zkušenosti, kvůli své geografické lokaci a alokaci uprchlíků a tudíž mají jiné kognitivní rámcování, tak jak je vysvětleno v paragrafech výše. Zdruhé se snažíme naším výzkumem přinést poznatky o kognitivních rámcích, které, jak již bylo zmíněno, mají svoje místo v sociologických a psychologických výzkumech, ale v politických vědách jsou aplikovány pouze v limitovaném množství. Kromě využití rámců analyzujeme jejich limitace, kdy hlavní limitací se jeví být fakt, že většina rámců existuje zároveň v jeden moment, případně sebe ovlivňují. Posledním důležitým bodem, kde výzkum přináší znalosti teoretické, je širší rámce migrace a uprchlíků. Ve výzkumu mapujeme historii jednotlivých konvencí, postavení společnosti a spouštěčů migrace, stejně tak jako hlavní politické dokumenty pojednávající o statusu uprchlíka a migraci jako takové.

Autorský tým využívá získané poznatky i ve výuce na vysoké škole a dalších

přednáškách. Je zajímavostí zmínit, že jeden z autorů pracuje s organizací OSN a uprchlíky jako takovými získané vědecké poznatky tudíž dokáže provázat s přímými pracovními zkušenostmi. V rámci České republiky, kde výzkum je již v pokročilejší fázi analýzy výsledků, také přednášíme na středních školách tak, abychom přinášeli další poznatky a předávali znalosti studentům. Do budoucna jsou v jednání i přednášky na vysokých školách. Stejný přístup se snažíme aplikovat i na Slovensku, kde v současnosti řešíme navazování kontaktů s jednotlivými institucemi.

Během roku 2022 jsme se taky zúčastnili několika konferencí, na kterých byly získané poznatky a metodologický rámec prezentovány a na rok 2023 jsou naplánované další konference a publikace odborných článků spojené s naším výzkumem. Ultimatním cílem bude komparativní analýza České republiky a Slovenska. Avšak jsme v kontaktu s dalšími partnery z evropských zemí, kde by mohl být výzkum taktéž aplikován a tudíž rozšířen o další vzorky/státy. Současný výzkum je financován z institucionální podpory projektu FPPV Univerzity Sv. Cyrila a Metoda v Trnavě. Záměrem je vytvořit a nashromáždit první data a výstupy, které budou následně sloužit jako podklady k ucházení se o další projektové výzvy robustnější podpory tak, aby mohl být naplněn ultimátní cíl a následné rozšíření do dalších států.

Literatúra:

- ADLER, E. 1997. Imagined (security) communities: Cognitive regions in International Relations. In: *Millennium*, roč. 26, č. 2, s. 249 – 277. <https://doi.org/10.1177/03058298970260021101>
- BUZAN, B. - WAEVER, O. - WILDE, J. 1998. *Security: A new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998. 239. ISBN 978-1-55587-603-6.
- COLLINS, R. 2005. *Interaction ritual chains*. Princeton: Princeton University Press, 2005. 464. ISBN 9780691123899
- Na Slovensko uprchlo už čtvrt milionu Ukrajinců. Po původním náporu je situace stabilizovaná.* 2020. ČT24. Dostupné na internete: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/rusko-ukrajinsky-konflikt/3457838-na-slovensko-uprchlo-uz-ctvrt-milionu-ukrajincu-po>
- FILIPEC, O. 2022. Multilevel analysis of the 2021 Poland-Belarus Border Crisis in the Context of Hybrid Threats. In: *Central European Journal of Politics*, roč. 8, č. 1, s. 1 – 18. https://doi.org/10.24132/cejop_2022_1

- FILIPEC, O. - VARGOVÁ, N. 2019. Perception of Migration from Non-Eu Countries in Slovakia: the Case of Nitra Region, In: *European Journal of Transformation Studies*, roč. 7, č.2, s. 165 - 176.
- 5.3 million Ukrainians have entered EU since the beginning of the invasion. 2022. Frontex. Dostupné na internete: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/5-3-million-ukrainians-have-entered-eu-since-the-beginning-of-invasion-HbXkUz>
- GOFFMAN, E. 1986. *Frame analysis. An essay on the organisation of experience*. Boston: Northeastern University Press, 1986. s. 586. ISBN 978-0930350918.
- JANTTI, J. - KLASCHE, B. 2021. Losing Leverage' in the Neighborhood. A Cognitive Frame Analysis of the EU's Migration Policy. In: *International Studies*, roč. 85, č. 3., s. 302 - 323. <https://doi.org/10.1177/002088172111030643>
- KLASCHE, B. - SELG, P. 2020. A pragmatist defense of rationalism: Towards a cognitive frames-based methodology in International Relations. In: *International Relations*, roč. 34, č. 4, s. 544 - 564. <https://doi.org/10.1177/0047117820912519>
- KLIMEŠOVÁ, M. - ŠATAVA, J. - ONDRUŠKA, M. 2022. *Situace uprchlíků z Ukrajiny*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2022. s. 40.
- NELSON, M. - OXLEY, M. - CLAWSON, A. 1997. Toward a psychology of framing effects. In: *Political Behaviour*, roč. 19, č. 3, s. 221 - 246. <https://doi.org/10.1023/A:1024834831093>
- Ukraine Refugee Situation*. 2022. UNHCR. Dostupné na internete: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Slovakia*. 2020. UNHCR. Dostupné na internete: <https://www.unhcr.org/slovakia.html>
- SUREL, Y. 2011. The role of cognitive and normative frames in policy-making. In: *Journal of European Public Policy*, roč. 7, č. 4, s. 495 - 512. <https://doi.org/10.1080/13501760050165334>
- WELDES, J. 1996. Constructing national interest. In: *European Journal of International Relations*, roč. 2, č. 3, s. 275 - 318. <https://doi.org/10.1177/1354066196002003001>